

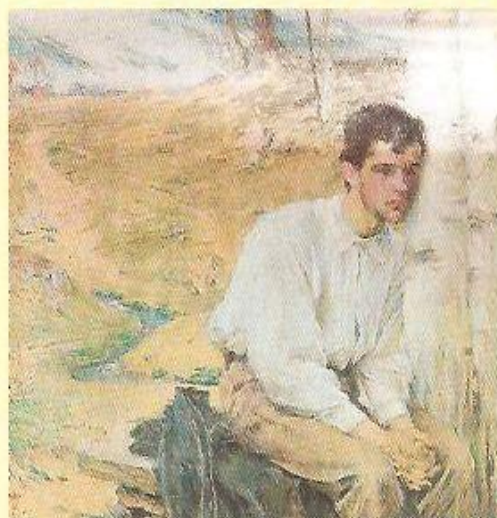
Vědomí souvislostí

Jan

PREISLER

(* 17. 2. 1872 - + 27. 4. 1918)

Je to už 85 let, co v Praze předčasně zemřel malíř Jan Preisler, rodák z Popovic u Králova Dvorce. Během letošního léta (až do 5.10.) probíhá v Obecním domě v Praze velká reprezentativní výstava výběru z jeho tvorby. Tato jedinečná expozice hodnověrně dokumentuje a potvrzuje úžasnou kvalitu jeho výtvarného díla. Připomíná nám též význam osobnosti Jana Preislera nejen v rámci generace 90. let 19. století, ale i v rámci počátků moderního českého umění na přelomu 19. a 20. století. Blíží se podzim a právě do této doby a atmosféry podzimních nálad, barev, básní i hudby směřuje Vzpomínka Jana Preislera, krátký text ke kresbě z roku 1898.

Magie slova a především kouzlo obrazů i celého výtvarného díla Jana Preislera (malba, kresba, grafika, ilustrace a monumentální realizace) hovoří o specifickém a jedinečném talentu a citlivosti skutečného mistra a člověka s vědomím velikého, tvořivého JÁ. Jeho dílo hovoří však i o plodné, zvláštní době fin du siècle, kdy i v kultuře a umění doznívají mnohé nenaplněné touhy a zároveň se rodí nové naděje a víze nového světa a života. Tak jako vždy a stále i toto byla doba harmonií a kontrastů, světél a stínů.

◀ Detail obrazu JARO, 1900

▼ JARNÍ VEČER, 1898

F.X.Šalda, jeden z největších duchů této doby, píše: "Celý svět je nesmírně sladná hra životů a smrti, tónů a barev, tvarů a látek, kde v každém bodě je ohnisko a periferie zároveň, otřes bolesti i rezonance radosti". V tomto světě barev, ale i "stínů marnosti a tragiky" žije Jan Preisler. V letech 1887-1895 studoval na pražské Uměleckoprůmyslové škole u F.Ženíška. Už v roce 1898 se stal členem SVU Mánes a redaktorem Volných směrů, které spolu s Moderní revue byly tribunou nastupující generace i bránou do světa tehdy moderního a doposud stále kvalitního umění.

Bylo to umění doznívajících realizmu i naturalizmu 19. století, umění impresionizmu, symbolizmu a secese, umění s prv-

*Vzpomínka kdysi podzim ...
V kraji v duši zapad.
Snad jej zrak tvůj volal
věčným smutkem stinným.
Přišel kdys podzim. Naučil
nás chápat.
Až se jaro vrátí, že pokvete
jiným.
Věčnou vzpomínku jsme sobě
slibovali
Ale tvoje oči beznadějí plály.*

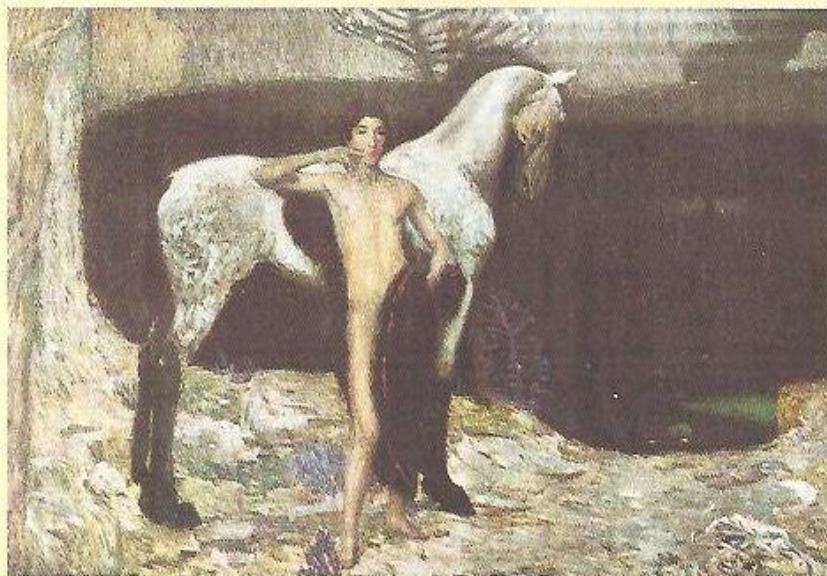
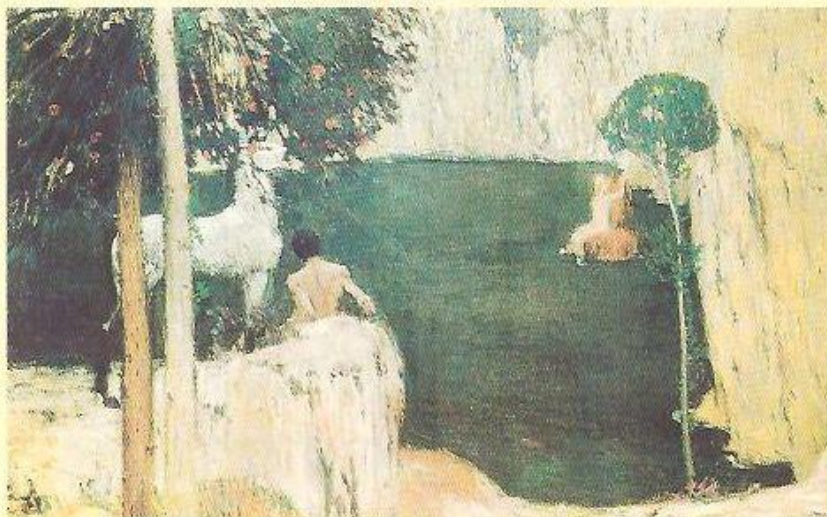

ky neoromantizmu i vazeb s modernou fauvizmu a expresionizmu. Předčasně uzavřené dílo Jana Preislera se vyvíjelo ve třech etapách let 1887-1900, 1900-1910 a 1910-1918. Těžiskem byla figurální kompozice, často situovaná do náladového, krajinářského prostředí. Dominovala témata osudové přitažlivosti i polarity muže a ženy. Byla to krásná a snivá mladá dívka a mladý muž, jednou jako prostý chasník, ale i romantický rytíř či biblický Adam s Evou. Byli to také Milenci a Koupání, témata jezdce se ženou, mladíka s bílým koněm, koněvoda, byly to symbolické obrazy básníka i milosrdného samaritána. Byly to obrazy tajemství, melancholie i smutku. Obrazy tužeb a vášni, obrazy nostalgie za ztraceným rájem, ale byly to i obrazy víry, že "lásky je silnější než

▲ Obraz z VĚTŠÍHO CYKLU, 1902

▼ ČERNÉ JEZERO, 1904

nenávisť". K vrcholům Preislerovy tvorby patřil triptych Jaro z roku 1900, potom Obraz z většího cyklu (1901), tři varianty obrazu Černé jezero ... Díla úžasných syntéz senzualizmu, intelektu básnického opojení i životní pravdivosti a nadčasové symboliky o poetických dimenzích těla i duše člověka. To všechno vyjádřeno především sugestivním kolořitem i jedinečnou atmosférou a náladou těchto lyrických opusů.

Výtvarné dílo Jana Preislera rostlo a žilo už s vědomím dobových souvislostí, zejména s poezií (O.Březina, J.Zeyer, K.Toman, V.Dyk, A.Sova), hudbou (O.Ostrčil, J.Suk, J.B.Foerster, V.Novák) a přirozeně i s výtvarným uměním (A.Slaviček, M.Jiránek, M.Švabinský, A.Hudeček, V.Županský, V.Preissig, V.Radimský, A.Hofbauer, ze sochařů F.Bílek, S.Sucharda, L.Šaloun). S vědomím "preislerovských" souvislostí jistě vznikl v roce 1970 i působivý televizní film Radúz a Mahulena, režiséra P.Weigla a kameramana J.Kadaňky s "preislerovskými" hlavními postavami J.Trisky a M.Vášaryové.

S trochou smutku připomínám i velmi křehké a vzdálené souvislosti-nesouvislosti malby J. Preislera s některými slovenskými malíři přelomu století (L.Medňanský, částečně i K.Harmos a J.Tichý), v současnosti možno najít některé příbuznosti (Preislerův obraz Pohádka z roku 1901-1902) s malbou Jána Bergra. To všechno jsou otázky, ale je tu i jedna původní odpověď, dobová, napsaná básníkem Otakarem Březinou a vyslovena jeho Královnou naději:

"Obrazy odpovídala jsem bolesti světa a obdivem věčnému Mistru. Dech času jsem zatajila v sobě, když hudbou mi mluvila krása. Tisíce hlasů tázaly se formy a bratrské duše živých a mrtvých a všem jsem odpovídala."

Bohumír Bachratý